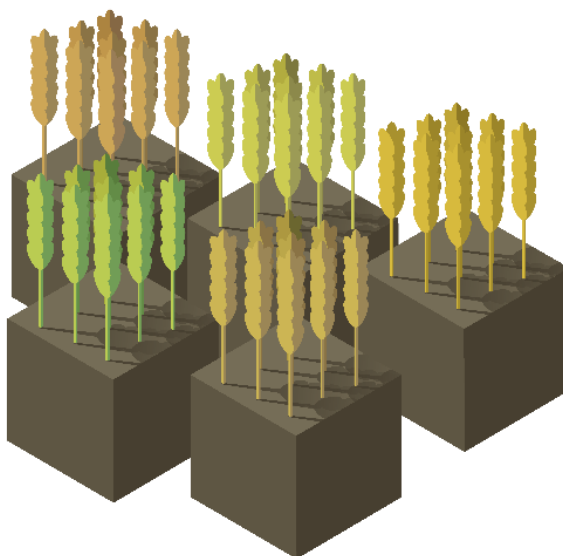

Preference obyvatel k potravinám a zemědělské produkci

*Výsledky dotazníkového šetření
z roku 2024*

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

**Jiří Louda,
Jan Brabec,
Jan Macháč,
Štěpánka Truhlářová**

Studie obsahující výsledky dotazníkového šetření byla zpracována v rámci projektu HODEZ – Hodnocení ekologického a konvenčního zemědělství z pohledu jejich dopadů na ekosystémové služby pro podporu strategických a rozhodovacích procesů (QK23020044) financovaného Národní agenturou pro zemědělský výzkum při Ministerstvu zemědělství.

Autoři: Ing. Jiří Louda, Ph.D.; Ing. Jan Brabec, Ph.D.; Ing. Jan Macháč, Ph.D.;
Bc. Štěpánka Truhlářová

Kontakt: jiri.louda@ujep.cz

Web: www.ieep.cz

OBSAH

Manažerské shrnutí	4
Úvod.....	5
O projektu	5
Cíle šetření	5
1. Struktura dotazníku, vybrané ES a výběrový experiment	6
2. Informace o sběru dat	11
3. Sociodemografické charakteristiky respondentů	12
4. Obecné postoje respondentů k nákupu potravin	16
5. Vztah respondentů k biopotravinám	22
6. Výběrový experiment.....	26
a) Celkové výsledky	26
b) Výsledky dle velikosti obcí.....	29
c) Obecně nejvíce zohledňovaný atribut.....	30
7. Změna postoje respondentů k ekologickému zemědělství.....	31
8. Hodnocení ekosystémových služeb respondenty	35

Manažerské shrnutí

Dotazníkové šetření realizované v rámci projektu HODEZ přineslo komplexní vhled do toho, jak čeští spotřebitelé hodnotí ekologické a konvenční zemědělství, jaké mají preference při nákupu potravin a jakým způsobem vnímají environmentální a další přínosy různých způsobů produkce plodin. Celkem se do šetření zapojilo 535 respondentů z celé republiky. Vzorek tvořili převážně lidé v produktivním věku, s průměrným věkem 40 let. a s vyšším podílem žen. Mírně převažovali respondenti žijící v bytě ve středně velkých městech z Ústeckého a Libereckého kraje. Většina účastníků měla středoškolské vzdělání, byla ekonomicky aktivní a žila ve vícečlenné domácnosti.

Výsledky ukazují, že pro většinu respondentů je při nákupu potravin rozhodující především osobní zkušenost a vnímaná kvalita výrobků. Nejraději nakupují v supermarketech anebo menších specializovaných prodejnách, a jejich průměrné měsíční výdaje za potraviny přepočtené na osobu v domácnosti jsou 5 636 Kč. Nejčastěji se v nákupních koších objevují potraviny konvenční, které při většině nákupů volí téměř 90 % respondentů. Lokálně vyprodukované potraviny nakupuje většina lidí spíše příležitostně, a 44 % respondentů uvedlo, že si pěstuje i vlastní ovoce a zeleninu. Biopotraviny pravidelně nakupuje pouze 14 % dotázaných a nejčastěji jsou to ženy s vyšším dosaženým vzděláním, osoby na mateřské/rodičovské dovolené, domácnosti s vyššími měsíčními příjmy a lidé, kteří se zapojují od ochrany životního prostředí. Naopak nejméně nakupují biopotraviny důchodci a další lidé, kteří při nakupování nejvíce zohledňují cenu.

Dalším důležitým zjištěním je, že spotřebitelé oceňují přínosy ekologického zemědělství jako je ochrana zdraví a životního prostředí nebo nižší chemická zátěž, avšak reálné nákupní chování je ovlivněno bariérami jako je nedůvěra, nedostatek informací, vyšší cena, či nižší dostupnost. I výběrový experiment ukázal výrazný rozdíl mezi deklarovanými postoji respondentů a jejich skutečnými volbami v simulovaných nákupních situacích. Rozdělil spotřebitele na dvě skupiny dle jejich preferencí k různým atributům produkce plodin. Obě skupiny preferují lokální/český původ potravin a organické hnojení, liší se však v důrazu na střídání plodin a rozmanitost krajiny. První skupina tyto atributy výrazně oceňuje a je ochotna za ně připlatit nižší stovky korun měsíčně, zatímco druhá skupina je při rozhodování téměř nezohledňuje a nevěnuje pozornost ani ceně. Ochotu připlatit si za tyto atributy lze chápat jako podporu obyvatel investovat veřejné prostředky do daných opatření.

Po experimentu respondenti uvedli, o kolik by byli ochotni navýšit své měsíční výdaje na osobu, pokud by chtěli nakupovat více biopotravin. Průměrný příplatek činil 1 168 Kč, přičemž pouze 11 % respondentů by si nepřiplatilo vůbec nic. Následně došlo k hodnocení 17 přínosů přírody, mezi nimiž respondenti zvolili jako nejdůležitější i) produkci potravin a krmiv, ii) regulaci kvality vody a iii) regulaci kvality ovzduší. Výsledky tak poskytují cenné informace pro strategické řízení podpory ekologického zemědělství a ukazují, že spotřebitelé jsou ochotni volit udržitelnější potraviny, ale potřebují transparentní informace a motivující podmínky na trhu.

Úvod

O projektu

Projekt HODEZ (QK23020044), financovaný Národní agenturou pro zemědělský výzkum při Ministerstvu zemědělství, se zaměřuje na komplexní hodnocení ekologického a konvenčního zemědělství z hlediska jejich dopadů na poskytování ekosystémových služeb. Cílem projektu je poskytnout objektivní a vědecky podložené podklady pro strategické plánování a rozhodovací procesy v zemědělské politice. Projekt analyzuje environmentální, produkční i socioekonomické aspekty různých forem hospodaření a vytváří nástroje, které umožní lépe porozumět jejich přínosům, omezením a dlouhodobým důsledkům pro krajinu i společnost.

Řešení projektu probíhá v období 2023-2025 a má ho na starost multidisciplinární tým složený z odborníků z následujících institucí: Institut pro ekonomickou a ekologickou politiku (IEEP FSE) a Fakulta životního prostředí na univerzitě Jana E. P. v Ústí n. L. (UJEP), Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i., Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ústav výzkumu globální změny AV ČR, v. v. i a Bioinstitut, o.p.s.

Cíle šetření

V rámci projektu bylo provedeno dotazníkové šetření o významu původu plodin a jejich vlivu na životní prostředí napříč Českou republikou. Cílem šetření bylo porozumět tomu, jak čeští spotřebitelé vnímají ekologické a konvenční zemědělství, jaké faktory ovlivňují jejich nákupní rozhodování a jaký význam přiřkládají původu a způsobu produkce potravin. Šetření se zaměřilo na motivace při výběru potravin, ochotu preferovat ekologicky produkováné plodiny a vnímání environmentálních přínosů různých forem hospodaření díky výběrovému experimentu. Součástí byla rovněž identifikace bariér a rozdílů v rozhodování napříč sociodemografickými skupinami a zjištění, jaké informace či podněty mohou podpořit udržitelnější volby spotřebitelů. Získaná data tvoří důležitý podklad pro vyhodnocení společenské poptávky po ekologické produkci a pro návrh efektivních politik podporujících udržitelné zemědělství v České republice.

1. Struktura dotazníku, vybrané ES a výběrový experiment

Dotazník samotný byl rozdělen do 7 částí, přičemž poslední část (G) byla vyplňována již jen samotnými tazateli po rozloučení se s respondentem. Průměrně trvalo vyplnění jednoho dotazníku 15-20 minut. Následující řádky obsahují základní charakteristiku jednotlivých okruhů. Na konci kapitoly je pak detailněji představen výběrový experiment.

A) Obecné postoje respondenta k nákupu potravin

- 2 škálové otázky zkoumající:
 - Na základě čeho se rozhoduje při nákupu potravin
 - Jak často nakupuje potraviny u vybraných typů prodejců
- Otevřená otázka zjišťující průměrné výdaje za potraviny za měsíc za jednotlivce v domácnosti
- Tři doplňkové uzavřené otázky týkající se vlastního pěstování plodin:
 - Zda má zkušenost s pěstováním vlastní zeleniny nebo ovoce
 - Kde v současnosti pěstuje
 - Jaké jsou nejdůležitější důvody pro vlastní pěstování
- Škálová otázka zjišťující četnost nákupu konvenčních/bio/lokálních potravin

B) Vztah a postoj respondenta k nákupu biopotravin

- Škálová otázka zkoumající četnost nákupu konkrétních typů potravin v biokvalitě
- Míra souhlasu se 7 výroky zkoumajícími motivace/bariéry nákupu biopotravin
- Otázka zjišťující povědomí respondentů o ekologickém zemědělství (EZ)

C) Analýza preferencí za využití výběrového experimentu

- Respondent postupně dvanáctkrát za sebou provádí volbu vždy mezi dvojicí karet, na kterých jsou graficky zobrazeny kombinace atributů produkce potravin. Každá karta tak představuje libovolný nákup potravin, který se liší pouze v charakteru výroby daných potravin daných kombinací různých stupňů níže uvedených pět atributů:
 - **střídání plodin** (osevní postup) – kolik druhů plodin se vystřídá na poli za období 8 let
 - **rozmanitost krajiny** (krajinotvorné prvky) – vzhled a charakter polní krajiny (např. stromy, keře, tůně)
 - **původ potravin** – místo, kde byly potraviny vypěstované
 - **způsob hnojení** – čím byly plodiny při pěstování hnojeny
 - **výdaje** – navýšení měsíčních výdajů za potraviny za jednotlivce (pokud produkci potravin na konkrétní kartě lze popsat kombinací různých stupňů ostatních 4 atributů)
- Kontrolní otázka na rozdělení jednotlivých atributů do skupin dle zohledňování

D) Změna postoje respondentů k ekologickému zemědělství

- Otevřená otázka zjišťující aspekty/změny, které by vedly respondenta k častějšímu nákupu produktů EZ
- Otevřená otázka zjišťující ochotu si měsíčně připlatit za biopotraviny

E) Hodnocení jednotlivých ekosystémových služeb (ES) resp. přínosů přírody lidem dle klasifikace IPBES¹

- Hodnocení 17 vybraných ES na škále 1-4 (1 = zcela nevýznamné; 4 = zcela významné) podle toho, jak jsou pro respondenty a jejich život důležité:
 - Produkce potravin a krmiva (živočišná a rostlinná výroba, sběr, rybolov)
 - Materiály (např. stavební, výroba textilu, papíru, lepidel, barviv, dekorace)
 - Energie (výroba paliv z obnovitelných zdrojů, tj. biomasy)
 - Léčivé, biochemické a genetické zdroje (pro lékařské a veterinární využití; biotechnologie)
 - Regulace kvality ovzduší (eliminace znečišťujících látek, např. oxidů síry, oxidů dusíku, alergenů atd.)
 - Regulace klimatu (např. ukládání a emise uhlíku, regulace změny klimatu, vodní koloběh atd.)
 - Regulace množství a odtoku vody (udržování úrovně podzemní vody a množství povrchové vody)
 - Regulace kvality vody (čištění, filtrace, zbavování přebytečných chemických látek a živin)
 - Formování, ochrana a dekontaminace půdy (utváření organické hmoty, ochrana před erozí)
 - Opylování (přenos pylu, semen, spor hmyzem či jinými živočichy)
 - Vytváření a udržování habitatů (poskytování prostoru a příznivých podmínek pro organismy)
 - Regulace hazardů a živelných pohrom (dopadů povodní, bouří, vln vedra, požárů, sesuvů půdy)
 - Regulace organismů škodlivých člověku (parazitů, patogenů, invazních druhů, přírodních predátorů)
 - Učení a inspirace (předmět výuky, výzkumu, umění a prožívání přírody prostřednictvím médií)
 - Fyzické a duševní zážitky (trávení volného času, regenerace, relaxace, estetické potěšení, turistika)
 - Podpora identit (kulturní dědictví podporující sounáležitost s místem, duchovní/náboženské prožitky, uspokojení z existence ekosystému)

¹ Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES)

- Udržování budoucích možností (kapacita ekosystémů zachovat kvalitu života včetně diverzity a připravenosti na změnu klimatu)
- Výběr 3 nejdůležitějších přínosů přírody lidem z výše uvedených

F) Údaje o respondentovi

- 12 otázek pokrývajících základní socio-demografické charakteristiky a postoje

G) Údaje vyplňované samotným tazatelem

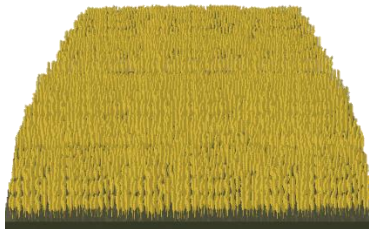
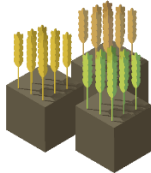
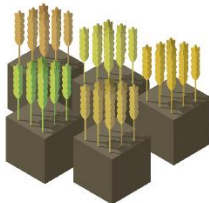
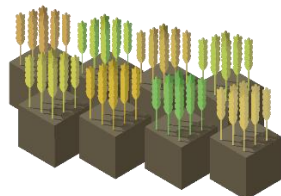
- Doplnující údaje zachycující:
 - Míru návratnosti (kolik respondentů bylo osloveno celkově)
 - Údaje o respondentovi (zda byl sám nebo s někým)
 - Informace o místě sběru
 - Iniciály tazatele
 - Informace o počasí
 - Subjektivní hodnocení tazatele, nakolik bral respondent dotazník vážně

VÝBĚROVÝ EXPERIMENT

Respondentům bylo v rámci této části šetření nejprve sděleno, že ekologické zemědělství umožňuje v řadě aspektů zlepšovat kvalitu životního prostředí, a že nás zajímá, jak by se rozhodovali při nákupu, kdyby věděli, že výdaje za nákup potravin pomohou zlepšovat okolí jejich bydliště. Následně jim byly popsány jednotlivé atributy, a to slovně i graficky, aby byl experiment co nejvíce srozumitelný. Nakonec bylo sděleno, že jim budou postupně představovány různé dvojice kombinací atributů s cílem vybrat vždy tu, kterou z předložených kombinací považují za preferovanou s tím, že každá karta představuje hypotetický nákup potravin. Případně si nemusí vybrat ani jednu, pokud jim kombinace nevyhovuje. Instrukce byla doplněna o vzorový příklad (Obrázek 2).

Na základě analýzy odborné literatury a diskuse v rámci projektového týmu byla do experimentu zařazena pětice atributů: (i) Rozmanitost krajiny (krajinotvorné prvky); (ii) Střídání plodin (osevní postup); (iii) Způsob hnojení; (iv) Původ potravin; (v) Zvýšení měsíčních výdajů. Atribut zvýšení měsíčních výdajů za potraviny hraje zásadní roli při následné analýze síly preferencí vůči jednotlivým atributům (a jejich stupňům), resp. pro vypočtení ochoty platit tyto atributy. Respondentům bylo vysvětleno, že pro dosažení změny produkce potravin v souladu s vyobrazenými atributy by bylo nutné navýšit jejich výdaje za potraviny (atribut zvýšených měsíčních výdajů), a že se jedná o hypotetickou situaci, kdy by tyto prostředky nemohli použít pro jiné účely (např. spoření, volnočasové aktivity apod.). Tyto atributy a jejich úrovně byly respondentům po obecném vysvětlení principu aktivity představeny odděleně v rámci jednotlivých ilustrací (Obrázek 1).

Obrázek 1: Úrovně jednotlivých atributů

Rozmanitost krajiny		
Žádná	Střední úroveň	Vysoká úroveň
		
Střídání plodin		
3 plodiny za 8 let	5 plodin za 8 let	8 plodin za 8 let
		
Způsob hnojení		
Organické (přírodní)	Chemické	
		
Původ potravin		
Lokální potravina	Česká potravina	Celosvětový původ
		

Zvýšení výdajů		
200 Kč za měsíc/osoba	400 Kč za měsíc/osoba	600 Kč za měsíc/osoba
		

Jak už bylo výše uvedeno, respondenti si následně dvanáctkrát po sobě vybírali z dvojic kombinací výše uvedených atributů produkce potravin. U každé dvojice (např. Obrázek 2) se tak respondent rozhodoval, zda preferuje více nákup A, nebo nákup B. Oba nákupy symbolizovaly nákupní košík s libovolnými potravinami, které se mezi sebou lišily pouze ve způsobu, jakým byly potraviny v košíku vypěstovány/vyrobeny. Respondent měl případně také možnost nevybrat si ani jednu z karet.

Obrázek 2: Příklad dvojice karet v rámci výběrového experimentu

NÁKUP A	NÁKUP B
 Vyšší výdaje → 200 Kč za měsíc/osoba	 Vyšší výdaje → 400 Kč za měsíc/osoba
 Rozmanitost krajiny → vysoká úroveň	 Rozmanitost krajiny → střední úroveň
 Střídání plodin → 5 plodin za 8 let	 Střídání plodin → 8 plodin za 8 let
 Hnojení → chemické	 Hnojení → organické
 Původ potravin → lokální původ	 Původ potravin → český původ
4/12a	4/12b

2. Informace o sběru dat

Dotazníkové šetření probíhalo formou osobního dotazování v obcích České republiky od 16. června do 16. srpna 2024. Tomuto sběru dat předcházelo pilotní šetření realizované na konci září 2023, které sloužilo (i) k ověření srozumitelnosti všech dotazníkových otázek a (ii) k vytvoření finálních kombinací výběrového experimentu na základě vyhodnocení dat z pilotního experimentu.

Při výběru obcí bylo dbáno (i) na rovnoměrné zastoupení šesti velikostních typů obcí, (ii) na zastoupení respondentů ze všech 14 krajů ČR a (iii) na zahrnutí všech zemědělských výrobních oblastí (kukuřičné, řepařské a bramborářské), přičemž horské oblasti byly vyloučeny kvůli nízké hustotě osídlení. Výběr respondentů tak probíhal formou kvótního výběru, a to s ohledem na pohlaví a věk, aby složení vzorku co nejvíce odpovídalo populační struktuře ČR.

V rámci dotazování byly použity desky s vytisknutými otázkami a grafickými prvky včetně výběrového experimentu. Tazatelé byli vybaveni tablety pro snazší zaznamenávání odpovědí. Na sběru se podílelo 9 předem zaškolených tazatelů. Osloveno bylo celkem 1 148 náhodných osob, z nichž bylo ochotno odpovídat na otázky 539 respondentů, což odpovídá 47% návratnosti. Vzorek byl následně očištěn o 4 respondenty, kteří nebrali dle tazatelů dotazování vážně. Sběr byl realizován v různé dny v týdnu v různé denní doby a probíhal zejména v parcích, na náměstích a u obchodních center. Respondenti byli předem informováni o účelu šetření a zaručené anonymitě svých odpovědí.

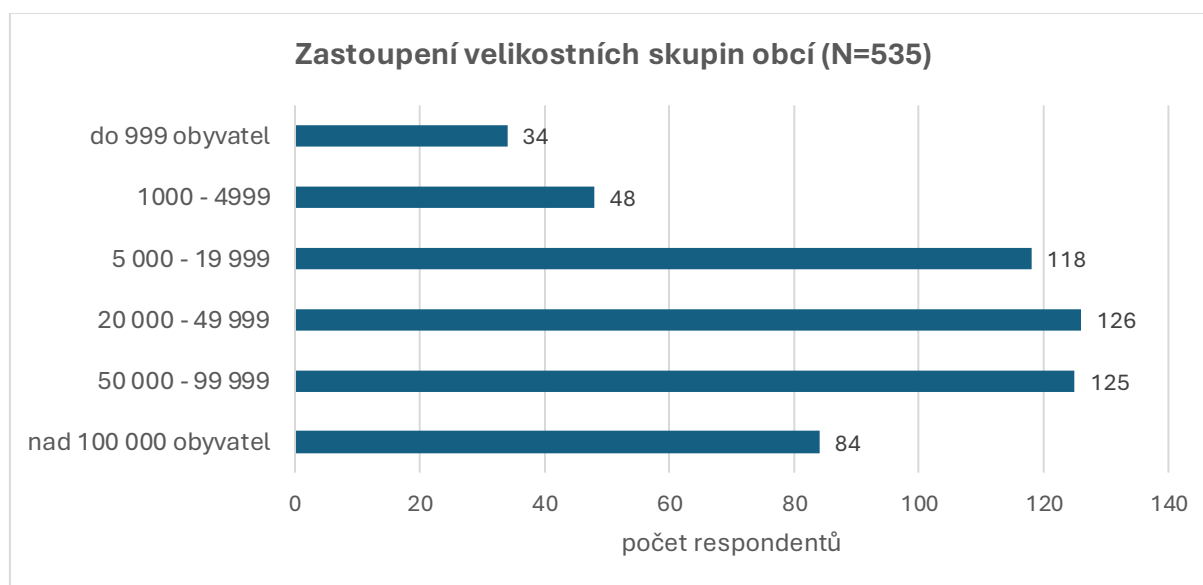
Obrázek 3: Tazatelka s respondentem při osobním dotazování

3. Sociodemografické charakteristiky respondentů

Dotazníkového šetření se zúčastnilo **535 respondentů** (po očištění vzorku o odpovědi čtyř respondentů, které byly vyhodnoceny jako nerelevantní). Nejvíce dotazovaných pocházelo z **Libereckého** a **Ústeckého** kraje, nejméně z kraje **Plzeňského** a **Zlínského**. Nejvíce zastoupenou velikostní skupinou obce byla **středně velká města** (20 000-49 999 tis. obyvatel) a nejméně zastoupeny byly **obce do 999** obyvatel (viz Obrázek 4). Rozřazení respondentů do velikostních kategorií obcí však může být nepřesné, neboť bylo odvozeno z PSČ, které respondenti uváděli.

Obrázek 4: Rozřazení respondentů do velikostních kategorií obcí

Ženy tvořily mírně vyšší podíl respondentů (57 %) oproti mužům. Průměrný věk účastníků činil **40 let** (medián 36 let) a nejpočetnější věkovou skupinou byli lidé ve věku **26-35 let** (28 %). Z hlediska vzdělání převládali respondenti se **středoškolským vzděláním s maturitou** (42 %) a **vysokoškolským vzděláním** (32 %). Měsíční příjmy domácností byly poměrně rovnoměrně rozložené, přičemž nejvíce byla zastoupena kategorie **20-30 tisíc Kč** na osobu (30 %). Téměř polovina respondentů byla **zaměstnaná na plný úvazek** (49 %). Následovali **studenti** (14 %), lidé v **důchodu** (13 %) nebo na mateřské/rodičovské dovolené (8 %), podnikatelé (8 %) a nezaměstnaných bylo pouze 14 (2,6 %).

Přesně jedna čtvrtina respondentů žije ve **dvoučlenné domácnosti**, 24 % bydlí **samo** a zbylých 50 % tvoří **vícečlenné domácnosti** (25 % tříčlenné, 18 % čtyřčlenné, 8 % pět a více osob). **Děti** v domácnosti má 41 % respondentů, nejčastěji jedno (21 %) nebo dvě (15 %). Většina dotázaných bydlí v **bytě** (69 %), necelá třetina v **rodinném domě** (28 %). Nejčastějším typem zástavby je **sídlště** (34 %) a **městské centrum** (25 %), zatímco **venkovskou** nebo **satelitní zástavbu** uvedlo kolem 14 % respondentů.

Pokud jde o postoje, téměř polovina dotázaných se označila za **ateisty** (45 %) a více než třetina (35 %) uvedla, že věří v „**něco** nad námi“. Za **křesťany** se označilo 16 %. V oblasti ochrany životního prostředí se dvě třetiny respondentů **nijak aktivně nezapojují**, zatímco čtvrtina uvedla, že se účastní **dobrovolných aktivit** (jako je úklid přírody nebo výsadba stromů), 6 % respondentů **daruje peníze** a 2 % jsou součástí dobročinného **spolku**.

Kompletní údaje o vzorku jsou obsažené v Tabulce 1.

Tabulka 1: Sociodemografické charakteristiky respondentů (N=535)

Průměrný věk (medián)	40 (36)
Věková kategorie	
15-25	106 (19,8 %)
26-35	148 (27,7 %)
36-45	117 (21,9 %)
46-55	71 (13,3 %)
56-65	44 (8,2 %)
66-75	30 (5,6 %)
76 a více	19 (3,6 %)
Pohlaví	
ženy	306 (57,2 %)
muži	229 (42,8 %)
Nejvyšší dosažené vzdělání	
základní	40 (7,5 %)
střední bez maturity	75 (14,0 %)
střední s maturitou	225 (42,1 %)
vyšší odborné	24 (4,5 %)
vysokoškolské	170 (31,8 %)
Příjmová kategorie domácnosti (na 1 osobu, v Kč)	
1-10.000	17 (3,2 %)
10.001-12.000	22 (4,1 %)
12.001-15.000	45 (8,4 %)
15.001-20.000	70 (13,1 %)
20.001-25.000	81 (15,1 %)
25.001-30.000	78 (14,6 %)
30.001-35.000	67 (12,5 %)
35.001-40.000	54 (10,1 %)
40.001-45.000	37 (6,9 %)
45.001-50.000	19 (3,6 %)
50.001 a více	42 (7,9 %)
Bez příjmu	1 (0,2 %)

Pracovně-právní zařazení

Zaměstnanec na plný úvazek	263 (49,2 %)
Zaměstnanec na částečný úvazek	26 (4,9 %)
Soukromník/podnikatel	43 (8,0 %)
Mateřská/rodičovská dovolená	44 (8,2 %)
V důchodu	71 (13,3 %)
Student	72 (13,5 %)
Nezaměstnaný	14 (2,6 %)

Kraj

Ústecký	74 (13,8 %)
Liberecký	110 (20,6 %)
Královéhradecký	52 (9,7 %)
Karlovarský	19 (3,6 %)
Středočeský	26 (4,9 %)
Jihočeský	41 (7,7 %)
Plzeňský	10 (1,9 %)
Pardubický	16 (3,0 %)
Vysočina	46 (8,6 %)
Jihomoravský	21 (3,9 %)
Zlínský	10 (1,9 %)
Olomoucký	18 (3,4 %)
Moravskoslezský	33 (6,2 %)
Praha	59 (11,0 %)

Velikostní kategorie obce

do 999 obyvatel	34 (6,4 %)
1 000 – 4 999	48 (9,0 %)
5 000 – 19 999	118 (22,1 %)
20 000 – 49 999	126 (23,5 %)
50 000 – 99 999	125 (23,3 %)
nad 100 000 obyvatel	84 (15,7 %)

Bydliště

byt	370 (69,2 %)
rodinný dům	149 (27,9 %)
jinde	16 (3,0 %)

Typ zástavby

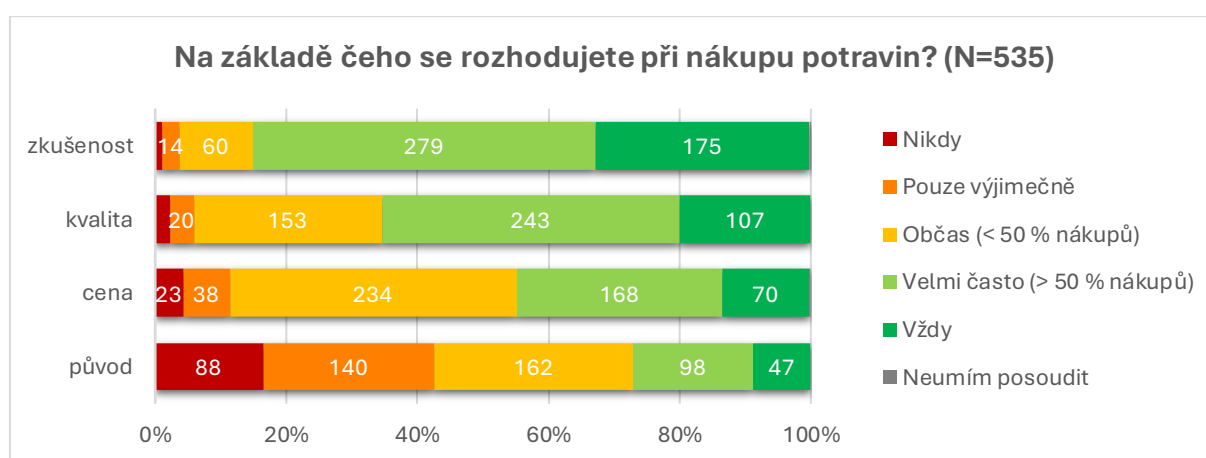
rozptýlená zástavba (samota)	4 (0,7 %)
venkovská zástavba	78 (14,6 %)
zástavba na okraji města (satelit)	73 (13,6 %)
sídlíště	181 (33,8 %)

vilová zástavba ve městě	50 (9,3 %)
městské centrum	136 (25,4 %)
Počet dospělých v domácnosti	
1	163 (30,5 %)
2	279 (52,1 %)
3	56 (10,5 %)
4 a více	37 (6,9 %)
Počet dětí v domácnosti	
0	314 (58,7 %)
1	114 (21,3 %)
2	81 (15,1 %)
3 a více	26 (4,9 %)
Postoj k náboženství	
V nic nevěřím, jsem ateista	239 (44,7 %)
Věřím, že je "něco nad námi" (jsem něcista)	189 (35,3 %)
Jsem křesťan/ka	84 (15,7 %)
Věřím v jiné náboženství	8 (1,5 %)
Nechci odpovédět	15 (2,8 %)
Postoj k ochraně životního prostředí	
Do ochrany se nijak nezapojuji	357 (66,7 %)
Zapojuji se dobrovolným darem	33 (6,2 %)
Jsem členem ve spolku věnujícím se ochraně ŽP	10 (1,9 %)
Aktivně pomáhám (např. úklidem v přírodě, výsadbou stromů, sečením luk apod.)	128 (23,9 %)
Zapojuji se jinak	36 (6,7 %)

4. Obecné postoje respondentů k nákupu potravin

Na začátku dotazníku byly respondentům položeny otázky týkající se jejich nákupního chování. Nejprve byly hodnoceny faktory, které spotřebitelé při nákupu potravin nejčastěji zohledňují². Jak ukazuje Obrázek 5, klíčovou roli hraje především **osobní zkušenost** a **vnímaná kvalita** výrobků. Více než 80 % respondentů uvedlo, že při většině svých nákupů vychází z předchozí zkušenosti, a téměř dvě třetiny kladou důraz na kvalitu. **Cena** se překvapivě umístila až na třetím místě a zohledňuje ji při většině svých nákupů pouze necelá polovina dotázaných. **Původ potravin** pak pravidelně sleduje přibližně čtvrtina respondentů.

Obrázek 5: Zohledňování nejdůležitějších kritérií při nákupu potravin

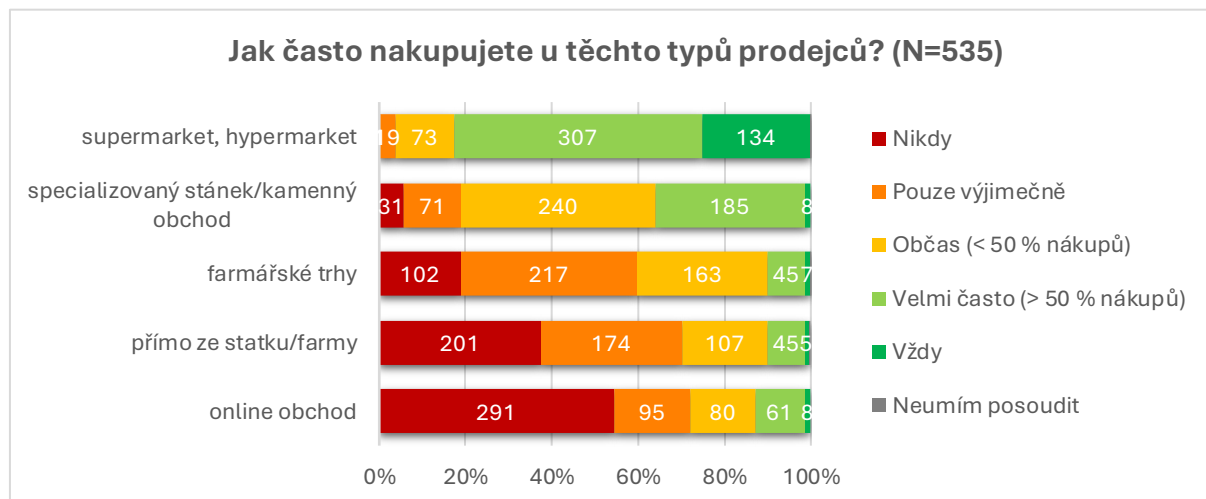

- Podle **kvality** vybírají potraviny častěji:
 - ženy, starší lidé s vyššími měsíčními výdaji na potraviny a s vyšším dosaženým vzděláním, lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí, a také silněji věřící lidé.
 - Naopak studenti tento faktor spíše nezohledňují.
- **Cenu** zohledňují při svých nákupech nejčastěji:
 - studenti a domácnosti s nižšími měsíčními výdaji na potraviny.
 - Naopak podnikatelé, lidé s vyšším dosaženým vzděláním a domácnosti s vyššími měsíčními příjmy tento faktor téměř nezohledňují.
- Na **původ potravin** hledí při nákupu častěji:
 - ženy, důchodci a starší lidé s vyšším dosaženým vzděláním, pěstitelé vlastního ovoce a zeleniny a lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí.
 - Naopak studenti a ateisté tento faktor moc nezohledňují.
- Velikostní typ obce nemá statisticky významný vliv na rozhodování respondenta.

² Faktory pro hodnocení byly vybrány v souladu se studií STEM/MARK (2019), která vyhodnotila jako nejdůležitější kritéria právě kvalitu, cenu, vlastní zkušenost a místní původ.

Respondenti se dále vyjadřovali k tomu, u jakých typů prodejců potraviny obvykle nakupují. Nejčastěji využívají prostředníky, tedy **supermarkety/hypermarkety** či menší **specializované obchody** (viz Obrázek 6). Přímý nákup od výrobců, tedy na **farmářských trzích** nebo přímo na **farmách**, je běžnou praxí jen u méně než 10 % dotázaných. **Online** objednávání potravin je typické pro zhruba 12 % respondentů, zatímco více než polovina účastníků průzkumu (54 %) tuto možnost dosud nikdy nevyužila. Jako další místa obvyklého nákupu potravin respondenti uváděli bezobalové obchody, vietnamské večerky, nákup od známých (kolegů, příbuzných), nebo podnikové prodejny.

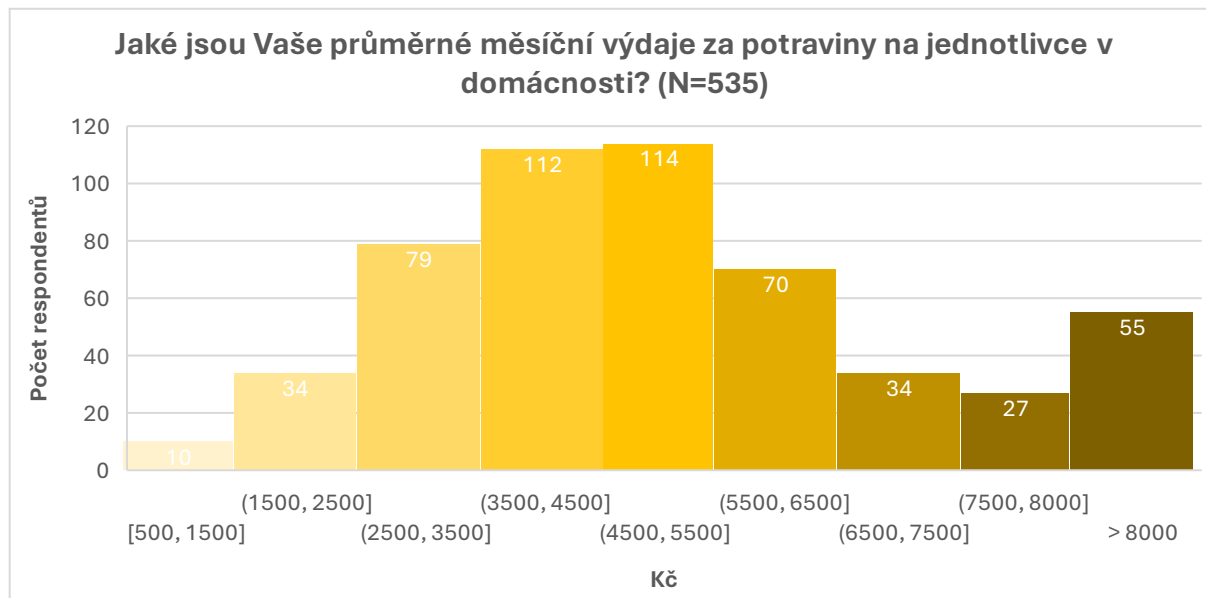
Obrázek 6: Obvyklá místa nákupu potravin

- Nákupy v **supermarketech** jsou nejoblíbenější u:
 - mladších lidí, studentů a domácností s nižšími měsíčními příjmy.
 - Naopak podnikatelé, samopěstitelé a lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí, zde nakupují méně často.
- **Specializované kamenné prodejny** (např. řeznictví, pekařství) preferují nejčastěji:
 - ženy, lidé s vyšším dosaženým vzděláním, kteří se zapojují od ochrany životního prostředí, samopěstitelé a domácnosti s vyšším měsíčním příjmem.
- Na **farmářských trzích** nakupují potraviny častěji:
 - ženy, starší a vzdělanější lidé, kteří si také pěstují vlastní ovoce a zeleninu a lidé, kteří pomáhají chránit životní prostředí.
 - Naopak pro studenty to typické není.
- Přímou od výrobců (**z farmy**) nakupují potraviny častěji:
 - lidé z menších obcí, kteří si pěstují vlastní ovoce a zeleninu.
- **Online** nakupování mají v oblibě hlavně:
 - mladší lidé s vyšším dosaženým vzděláním, lidé na mateřské dovolené nebo v pracovním poměru, domácnosti s malými dětmi a s vyššími měsíčními výdaji na potraviny.
 - Naopak lidé v důchodu nebo silněji věřící lidé tuto možnost nákupu spíše nevyužívají.

Dále respondenti uváděli **průměrné měsíční výdaje za potraviny** přepočtené na osobu v domácnosti.³ V průměru utratí za měsíc za potraviny jeden člen domácnosti **5 636 Kč**. Modus i medián činil 5 000 Kč a nejvyšší uvedenou částkou bylo 60 000 Kč.

Obrázek 7: Průměrné měsíční výdaje domácnosti za potraviny přepočtené na jednotlivce

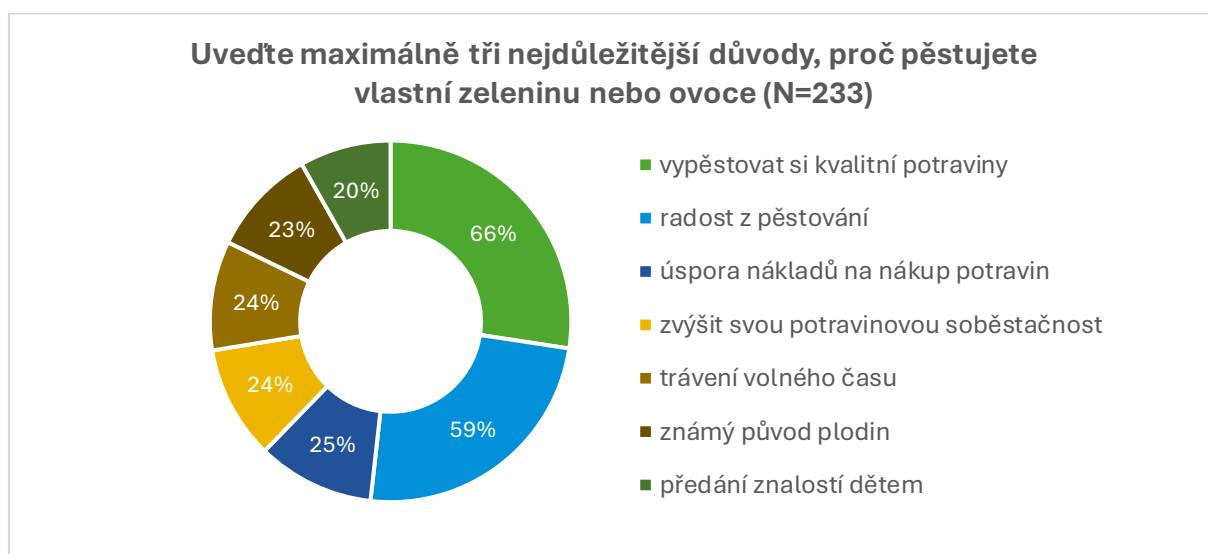

- **Nejvyšší průměrné měsíční výdaje** za potraviny udávali nejčastěji:
 - muži, podnikatelé nebo zaměstnanci na plný úvazek, domácnosti s vyšším průměrným měsíčním příjmem a lidé z větších obcí.
- Naopak **nízké průměrné výdaje** byly častější u:
 - domácností s více dětmi, u starších lidí, důchodců a studentů.

Respondenti byli také dotázáni, zda si pěstují vlastní ovoce a zeleninu. Největší podíl (44 %) uvedl, že v současnosti **pěstuje**. Třetina (32 %) dnes již nepěstuje, ale **v minulosti se pěstování věnovala**, a zbývajících 24 % nikdy **nepěstovalo**. Mezi těmi, kteří pěstují, převládá pěstování na **vlastní zahradě u domu** (54 %). Dalšími obvyklými místy jsou byt či balkón (30 %), chata nebo chalupa (13 %), zahrada u příbuzných (12 %) a zahrádkářská osada (9 %). Jednotky dotázaných zmínily i pěstování na vlastním poli či firemní zahrádce. **Nejčastěji se o vlastní ovoce a zeleninu starají lidé bydlící v rodinných domech z menších obcí a vícečetné domácnosti s dětmi.** Motivací pro vlastní pěstování je především snaha vypěstovat si **kvalitní potraviny** (66 %) a **radost z pěstování** (59 %). Další uvedené důvody volil přibližně každý čtvrtý respondent (viz Obrázek 8).

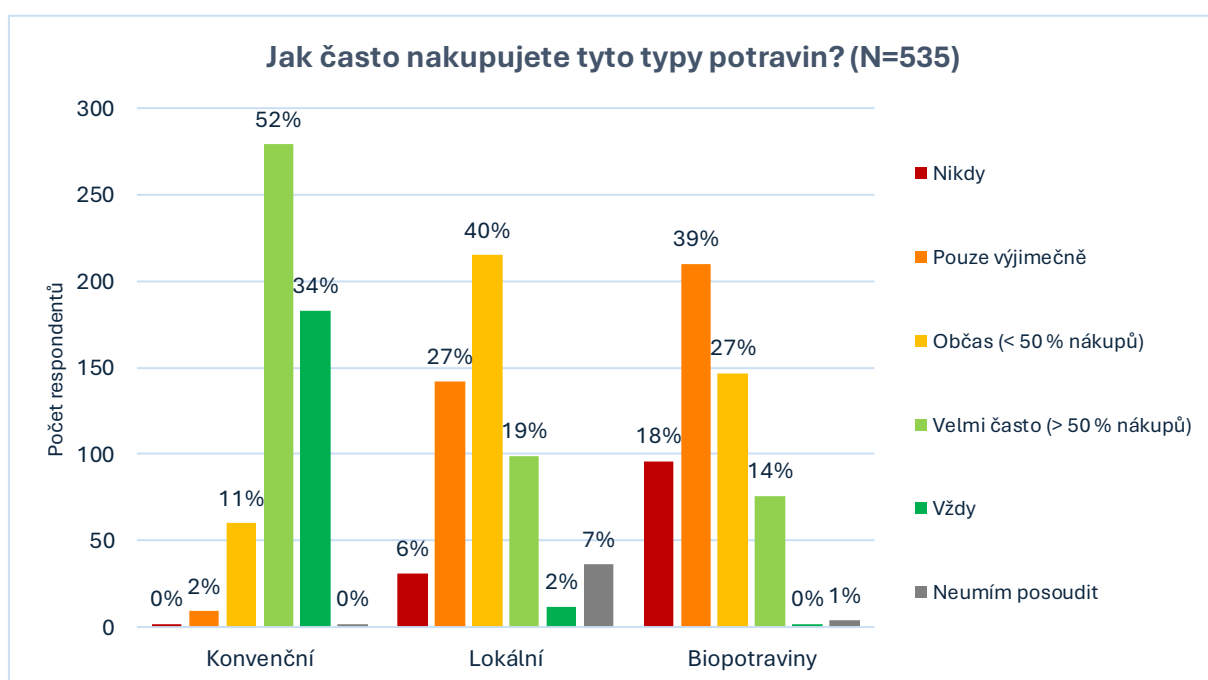
³ Vzorec: celková měsíční útrata členů domácnosti za jídlo / počet osob v domácnosti = _____ Kč. Započítávána byla i útrata za jídla v jídelnách, restauracích a dalších podnicích.

Obrázek 8: Důvody pro pěstování vlastní zeleniny nebo ovoce

V následující otázce byla zjišťována pravidelnost nákupů různých kategorií potravin, a to konvenčních, lokálních a biopotravin. Nejčastěji se v nákupních koších objevují potraviny **konvenční**, které při většině nákupů volí téměř 90 % respondentů (viz Obrázek 9). **Lokálně vyprodukované** potraviny nakupuje většina lidí spíše příležitostně. **Biopotraviny** pak představují pravidelnou položku pouze pro 14 % dotázaných, zatímco téměř pětina (18 %) je nenakupuje vůbec. Vztah mezi nákupem biopotravin a sociodemografickými charakteristikami (pohlaví, věk, velikost obce, příjem domácnosti) je zobrazen v Tabulce 2.

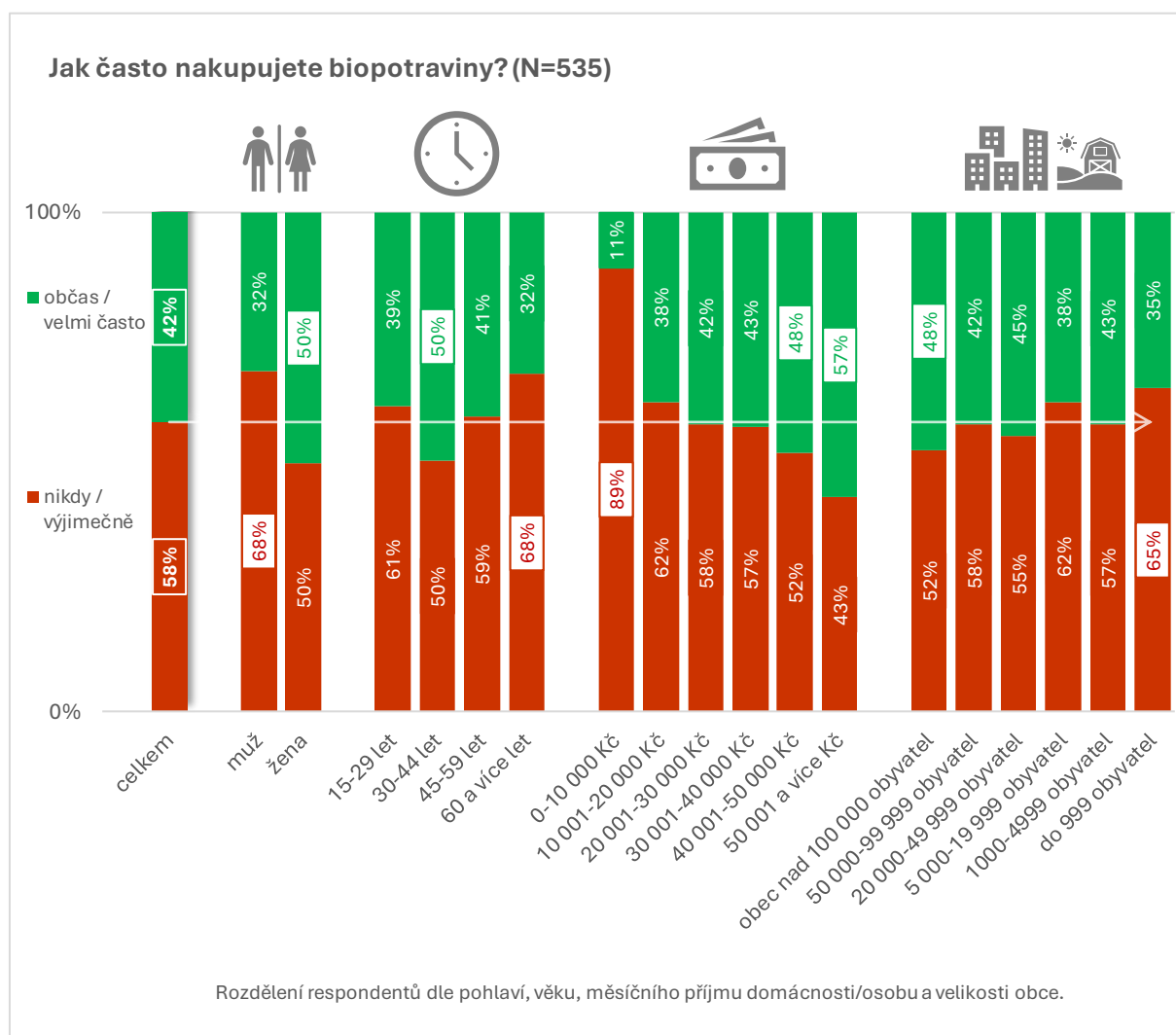
Obrázek 9: Frekvence nákupu potravin konvenčních, lokálních a biopotravin

- **Konvenční potraviny** častěji nakupují:
 - studenti a lidé, kteří typicky nakupují v supermarketu, při svých nákupech se silně rozhodují podle ceny, a kvalitu a původ nezohledňují.
 - Naopak ženy, lidé s vyšším dosaženým vzděláním a samopěstitelé je kupují méně často.
- **Lokální potraviny** preferují hlavně:
 - ženy a starší lidé s vyšším dosaženým vzděláním, kteří typicky nakupují potraviny od výrobců (farmy a farmářské trhy) a při svých nákupech se silně rozhodují podle kvality a původu potravin.
- **Biopotraviny** častěji nakupují:
 - ženy s vyšším dosaženým vzděláním, osoby na mateřské/rodičovské dovolené, domácnosti s vyššími měsíčními výdaji na potraviny a zároveň s vyššími měsíčními příjmy a lidé, kteří se zapojují od ochrany životního prostředí. Typicky je nakupují lidé, kterým nejvíce záleží na kvalitě a původu potravin, kteří preferují i lokální potraviny, a kteří často nakupují od místních výrobců, menších obchůdků nebo přes internet.
 - Naopak nejméně nakupují biopotraviny důchodci a lidé, kteří nejčastěji nakupují v supermarketech a při rozhodování nejvíce zohledňují cenu.

Vztah mezi nákupem biopotravin a sociodemografickými charakteristikami jako je věk, pohlaví, velikost obce a příjem domácnosti je vidět i na Obrázku 10. Biopotraviny nakupují jednoznačně více **ženy** než muži. To může být ale dáno tím, že do domácnosti nakupují obecně potraviny častěji ženy. Z věkových kategorií nakupují nejčastěji biopotraviny lidé ve věku od **30-45 let**, a naopak nejméně typický je nákup biopotravin pro osoby ve věku 60 a více let. Logický vztah je i mezi nákupem biopotravin a měsíčním příjmem domácnosti, kdy nejméně nakupují biopotraviny lidé s nejnižšími příjmy, a naopak mnohem častěji nakupují biopotraviny lidé s **měsíčními čistými příjmy nad 40 000 Kč na osobu v domácnosti**. Nákup biopotravin ovlivňuje i velikost obce, v níž respondent bydlí, a to tak, že obyvatelé **největších obcí** nakupují potraviny v biokvalitě nejčastěji, a naopak obyvatelé nejmenších vesnic nejméně často.

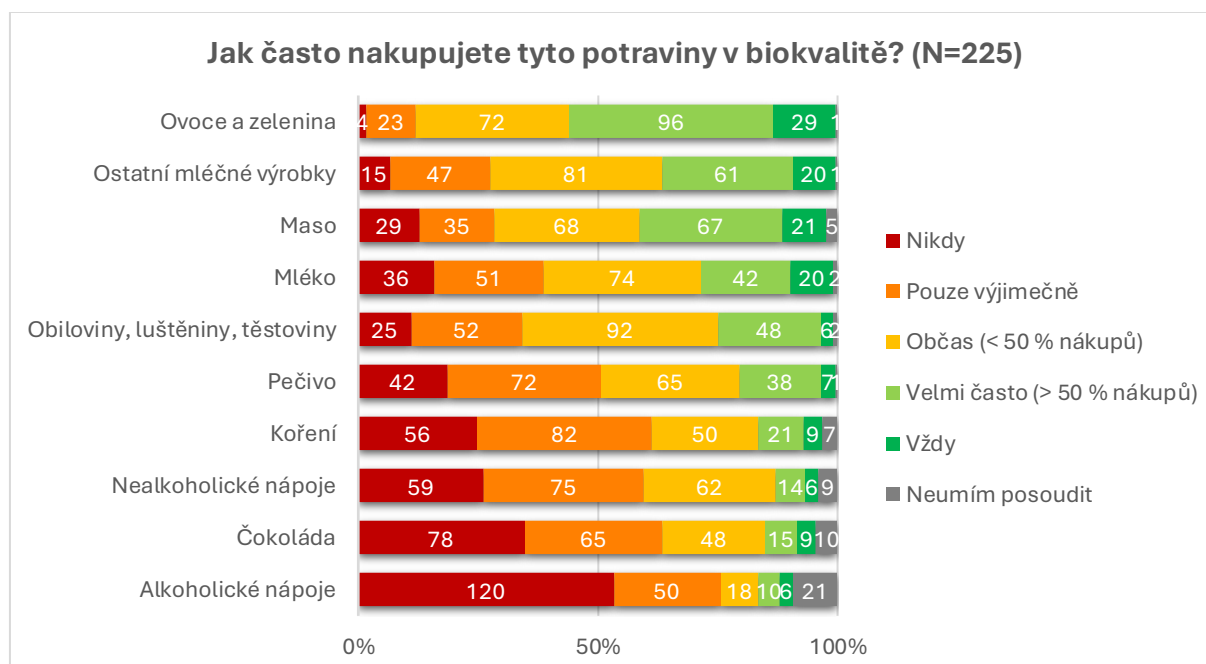
Obrázek 10: Nákup biopotravin dle vybraných sociodemografických charakteristik

5. Vztah respondentů k biopotravinám

Jak bylo nastíněno v předchozí části, **42 %** respondentů uvedlo, že nakupuje **biopotraviny** alespoň **občas**. Tito respondenti byli následně dotázáni na konkrétní druhy potravin, které nakupují v biokvalitě. Na první příčce se umístilo bio **ovoce a zelenina**, které pořizuje u většiny svých nákupů více než polovina dotázaných (viz Obrázek 11). Na druhé a třetí místo se dostaly **ostatní mléčné výrobky** (sýry, jogurty apod.) a **maso**, které si v biokvalitě kupuje pravidelně přibližně třetina dotázaných. Mléko, obiloviny/luštěniny/těstoviny a pečivo lidé pořizují v biokvalitě již méně pravidelně a u čokolády, nealkoholických a zejména alkoholických nápojů převažují odpovědi, že je v biokvalitě nakupují zřídka nebo vůbec. Dále lidé uváděli, že v biokvalitě nakupují přesnídávky (a jiné dětské produkty), kávu, čaj, sójovou omáčku, med a mořské řasy.

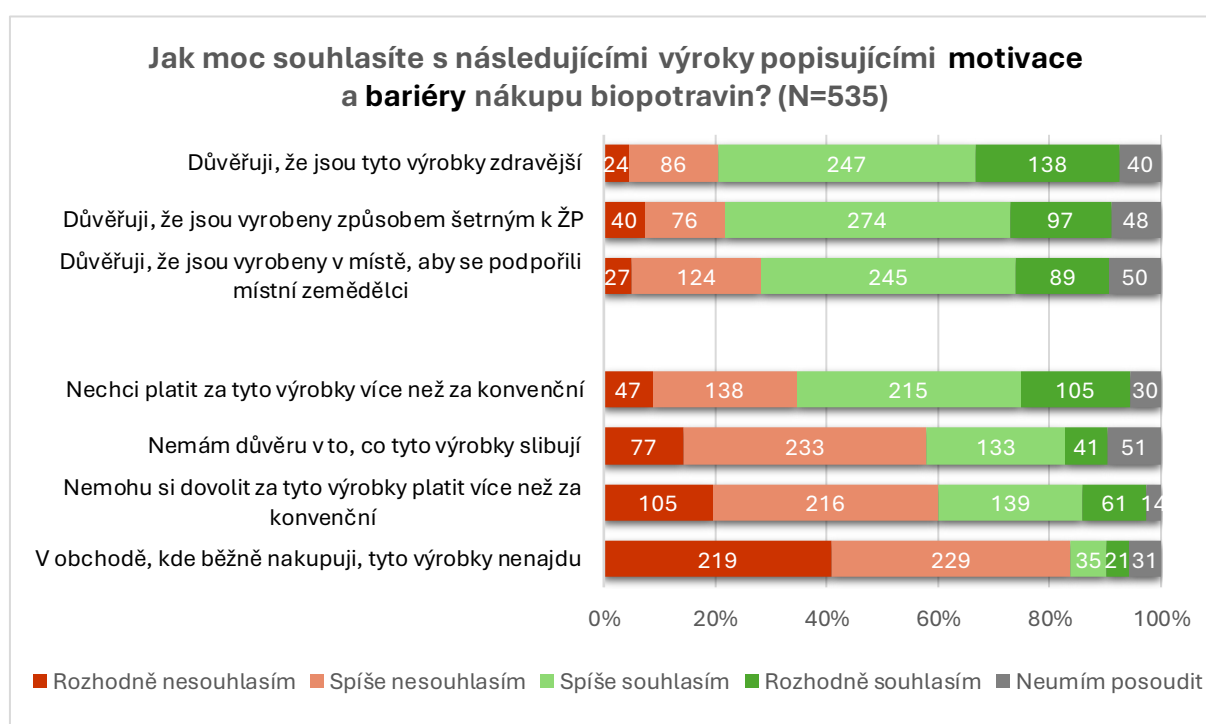
Obrázek 11: Druhy nejčastěji nakupovaných biopotravin

- **Ovoce a zeleninu** v biokvalitě nakupují nejčastěji lidé z menších obcí a domácnostmi s dětmi.
- **Maso** v biokvalitě téměř nikdy nekupují studenti.
- **Pečivo** v biokvalitě nakupují častěji podnikatelé a lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí.
- **Koření** v biokvalitě nakupují nejčastěji starší lidé z menších obcí a věřící. Naopak studenti a lidé s vyšším dosaženým vzděláním téměř nikdy biokoření nekupují.
- **Alkoholické nápoje** v biokvalitě nakupují častěji lidé s nižším dosaženým vzděláním, kteří si pěstují vlastní ovoce a zeleninu.
- **Nealkoholické nápoje** v biokvalitě nakupují častěji podnikatelé a mladší lidé s nižším dosaženým vzděláním.
- **Čokoládu** v biokvalitě nakupují častěji lidé z větších obcí a věřící.

Respondenti v následující otázce hodnotili vybrané bariéry a motivace nákupu biopotravin. Nejvíce souhlasných odpovědí zaznělo u tvrzení, že biopotraviny jsou **zdravější** (72 %) a že jejich výroba je **šetrná k životnímu prostředí** (69 %). Naopak mezi nevýznamnější bariéry patří vyšší cena – 60 % respondentů uvedlo, že za biopotraviny **nechce platit více** než za běžné výrobky, a 37 % uvedlo, že si vyšší cenu **nemůže dovolit**. Velký problém představuje i **nedůvěra** v to, co biopotraviny slibují, kdy ji vyjádřila přibližně třetina dotázaných. **Nedostupnost** biopotravin v běžných obchodech pociťuje pouze 10 % respondentů. Celkově tedy platí, že lidé jsou ohledně benefitů biopotravin nejistí, ale přesto jim spíše důvěřují, přičemž hlavní překážkou je vysoká cena.

Obrázek 12: Souhlas s výroky zohledňujícími motivace a bariéry nákupu biopotravin

- Největší důvěru ve **zdravost** biopotravin mají:
 - lidé s vyšším dosaženým vzděláním, na mateřské dovolené, domácnosti s dětmi, lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí a věřící.
 - Naopak lidé v důchodu mají spíše nedůvěru.
- Největší důvěru v **šetrnost biopotravin k životnímu prostředí** mají:
 - lidé z větších obcí, s vyšším dosaženým vzděláním, na mateřské dovolené, a lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí.
 - Naopak lidé v důchodu mají spíše nedůvěru.
- Největší důvěru v **podporu místních zemědělců** mají:
 - ženy, lidé z větších obcí, věřící, domácnosti s vyššími příjmy a lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí.
- Největší **nedůvěru** v benefity biopotravin mají:

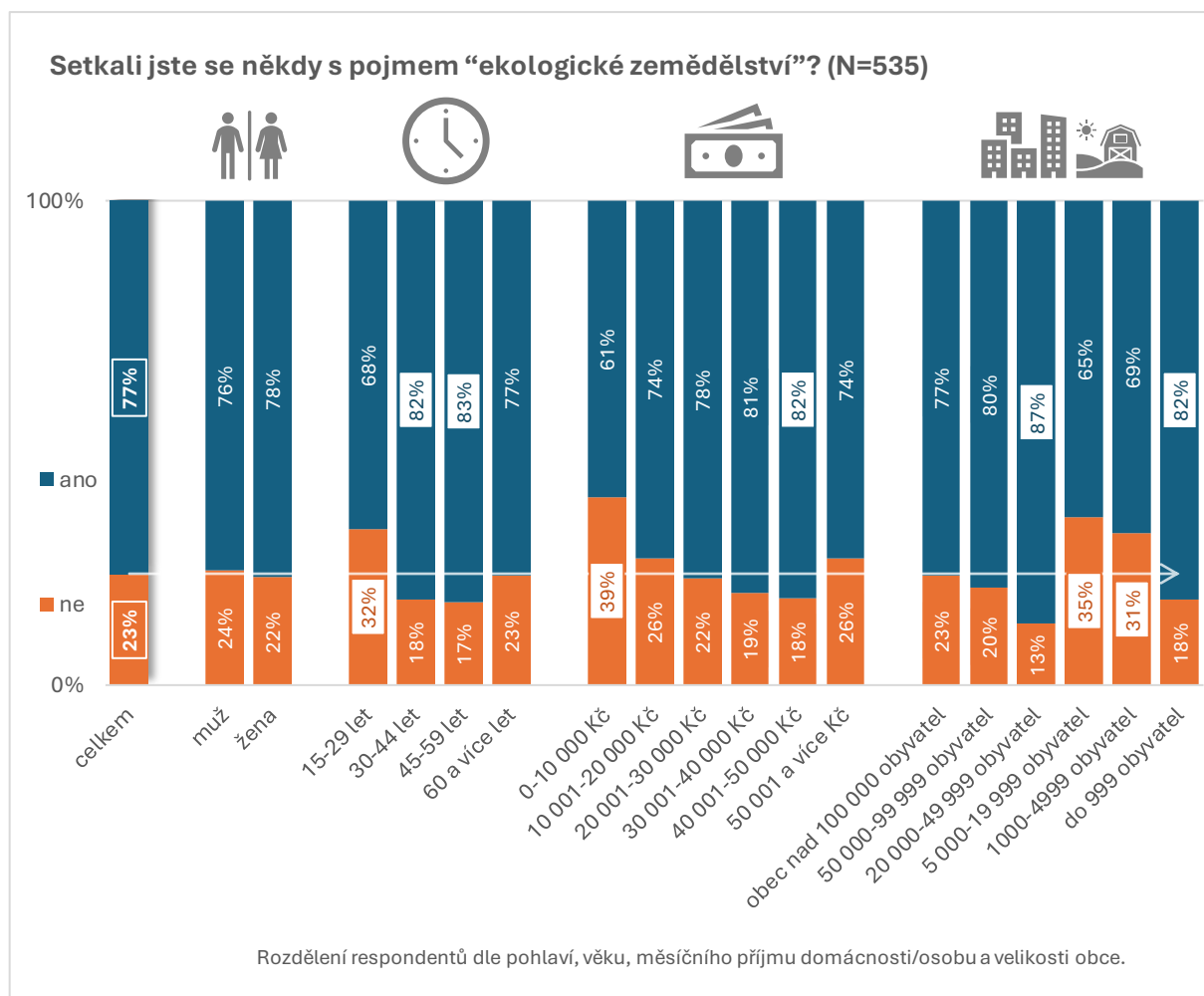
- důchodci, starší lidé s nižším dosaženým vzděláním, ateisté, menší domácnosti s nižším měsíčním příjmem a lidé, kteří se nijak nezapojují do ochrany životního prostředí.
- **Neochotu platit** za biopotraviny více než za konvenční potraviny mají nejčastěji:
 - lidé v důchodu, s nižším dosaženým vzděláním, z menších obcí, ateisté, domácnosti s nižšími měsíčními výdaji na potraviny a zároveň s nižším průměrným měsíčním příjmem a lidé, kteří se nezapojují do ochrany životního prostředí.
- Více platit za biopotraviny si **nemohou dovolit** nejčastěji:
 - studenti a důchodci, lidé s nižším dosaženým vzděláním, menší domácnosti s nižšími měsíčními výdaji na potraviny a zároveň s nižším průměrným měsíčním příjmem.

Bezprostředně před výběrovým experimentem bylo ověřováno **povědomí respondentů o ekologickém zemědělství** a o rozdílech oproti zemědělství konvenčnímu. Přestože většina účastníků znala pojem *biopotraviny*, s výrazem *produkt ekologického zemědělství se nesetkalo 23 %* dotazovaných. *Mezi nimi byli nejčastěji mladší lidé s nižším dosaženým vzděláním, kteří si nepěstují vlastní potraviny* (více viz Obrázek 13). Těmto respondentům byla stručně vysvětlena podstata ekologického hospodaření a jeho odlišnosti od konvenčního přístupu. Představena byla i loga biopotravin. Naopak ti respondenti, kteří uvedli, že tento **pojem znají** (77 %), byli vyzváni k jeho krátkému vlastnímu vysvětlení. Nejčastěji byly uváděny následující charakteristiky:

- **Nepoužívání chemie** (vyloučení pesticidů, herbicidů a průmyslových hnojiv)
- **Přírodní způsoby hnojení** (časté zmínky o hnoji, kompostu a dalších organických prostředcích místo syntetických)
- **Šetrnost k životnímu prostředí** (důraz na ochranu půdy a vody, udržitelnost, střídání plodin a podporu biodiverzity)
- **Lepší podmínky pro zvířata** (welfare, volné výběhy a menší, šetrnější chovy)
- **Kvalita a zdraví potravin** (biopotraviny jsou zdravější, přirozenější a výživnější)
- **Menší mechanizace a tradiční postupy** (zmínky o ruční práci, omezení těžkých strojů či návratu k „tradičnímu hospodaření“)
- **Nevědomost nebo skepticismus** – část respondentů přiznala, že buď rozdíl nezná, anebo v rozdíl mezi ekologickým a konvenčním hospodařením nevěří

Jak lze vidět na Obrázku 13, znalost pojmu „ekologické zemědělství“ se v různých skupinách liší. Mezi ženami a muži nejsou patrné rozdíly, ale věkově se ukazuje, že povědomí je nejnižší u nejmladších respondentů (15-29 let), zatímco u **střední generace** (30-59 let) je nejvyšší. Se **zvyšujícím se příjmem** domácnosti znalost obecně roste, i když u nejvyšší příjmové skupiny je mírně nižší. Velikost obce má také vliv – nejvíce obeznámeni jsou obyvatelé **středně velkých měst** (20 000-50 000 obyvatel) a také obyvatelé **nejmenších obcí**. Naopak v malých městech se s pojmem setkalo méně lidí.

Obrázek 13: Znalost pojmu „ekologické zemědělství“ dle vybraných charakteristik

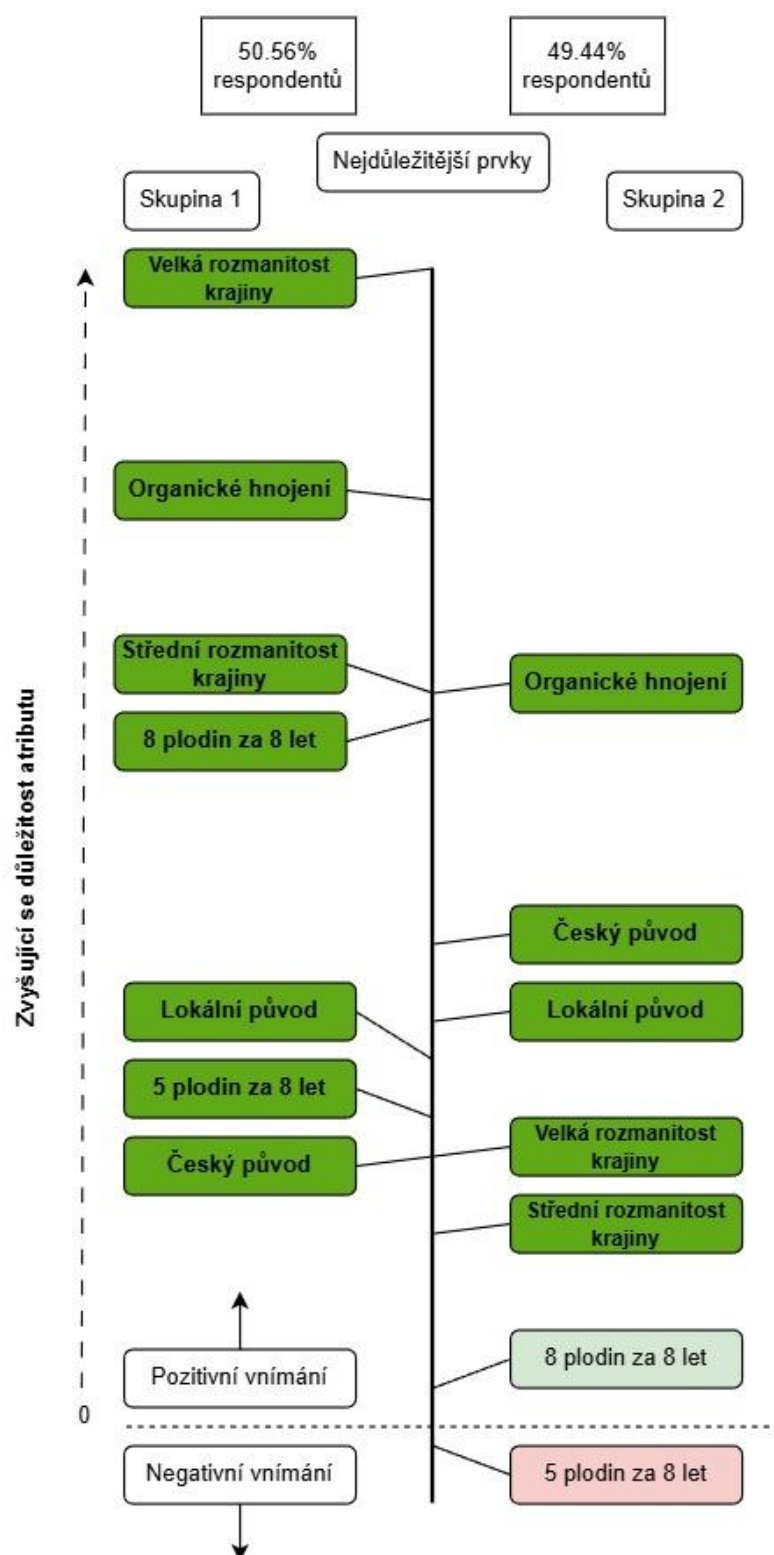

6. Výběrový experiment

a) Celkové výsledky

Na základě výběrového experimentu byly identifikovány **dvě odlišné skupiny obyvatel**, které jsou zhruba stejně velké a rozdělují respondenty na dvě poloviny. Obě skupiny obyvatel preferovaly **české a lokální produkty** oproti potravinám s globálním původem. Stejně tak obě skupiny preferují **hnojení organickými prostředky**. V dalších preferencích se ovšem skupiny odlišují. Respondenti v první skupině si cenili střídání plodin a preferovali **častější rotaci**, zatímco respondenti z druhé skupiny nepřikládali střídání plodin žádnou důležitost. Obě skupiny respondentů preferovaly **vyšší rozmanitost krajiny**, ale respondenti v první skupině na tento atribut kladli vyšší důraz. Respondenti ve druhé skupině také nebrali v potaz **cenový atribut**, který pro ně nemusel být restriktivní nebo ho záměrně nebrali v potaz v rámci svého rozhodování. Preference respondentů vůči jednotlivým úrovním atributů produkce potravin jsou ilustrovány na obrázku 14.

Obrázek 14: Preference respondentů ve výběrovém experimentu

Na základě výsledků výběrového experimentu byla simulována **ochota platit** za jednotlivé atributy. Je nutné zdůraznit, že hodnoty pro druhou skupinu respondentů nejsou příliš vypovídající, protože respondenti nebrali příliš v potaz zvýšení výdajů na jídlo (případně pro ně nebyl restriktivní). Stejně tak je v důsledku tzv. „těžkých konců“ v rámci simulací obvykle spolehlivější sledovat spíše medián než průměr. Jak je vidět z tabulky 2, respondenti v první skupině jsou ochotni zvýšit své měsíční výdaje v řádu nižších stovek korun měsíčně pro jednotlivé atributy. Nejvíce jsou ochotní platit za vyšší rozmanitost krajiny a vyšší úroveň rozmanitosti si cení o téměř 200 Kč více než střední úroveň. Respondenti si také cenily organického hnojení a nejčastějšího střídání plodin. Původ potravin nebyl důvodem pro akceptaci významného zvýšení ceny.

Tabulka 2: Ochota platit (v Kč) za jednotlivé úrovně atributů

Skupina	Úroveň atributu	Medián	5% percentil	95% percentil	Průměr	Směrodatná odchylka
1	8 plodin za 8 let	304	1927,8	45,1	569,9	-878,8
	5 plodin za 8 let	144,4	841,5	24,6	256,2	-369,5
	Vysoká rozmanitost krajiny	529	3093,5	89,7	939,9	-1361
	Střední rozmanitost krajiny	337,4	1970,8	57,4	599	-865,3
	Český původ	124,4	755,8	20,2	226,7	-338,8
	Lokální původ	156,3	1015,9	21,6	295,9	-460
	Organické hnojení	380	2735,9	23,4	765,8	-1305,4
2	8 plodin za 8 let	174,4	1064,9	28,3	320,1	-496,1
	5 plodin za 8 let	-54	-8,8	-325,7	-98,3	-150,3
	Vysoká rozmanitost krajiny	915,1	5557,7	149,9	1669,7	-2565
	Střední rozmanitost krajiny	642,7	3911,6	104,7	1176,2	-1809,3
	Český původ	1568,3	10122	233,8	2986,9	-4833,1
	Lokální původ	1173,2	9456,9	-44,5	2536,8	-4851,9
	Organické hnojení	2189,7	16803	58,3	4607,5	-8462,5

b) Výsledky dle velikosti obcí

Výběrový experiment byl vyhodnocen i pro různé velikosti obcí v celkem pěti kategoriích: (i) nad 100 000 obyvatel; (ii) 50 000 – 99 999 obyvatel; (iii) 20 000 – 49 999 obyvatel; (iv) 5 000 – 19 999; (v) do 4 999 obyvatel. Jak je patrné z tabulky 3, preference obyvatel jsou velmi podobné nehledě na velikost obce, ve které žijí. Jediným významným rozdílem je, že obyvatelé vesnic a středně velkých měst statisticky významně preferují i střídání 5 plodin za 8 let, zatímco ostatní obyvatelé tuto míru střídání plodin hodnotili sice pozitivně, ale ne na dostatečné statistické hladině významnosti.

Tabulka 3: Výběrový experiment dle velikosti sídla (počtu obyvatel)

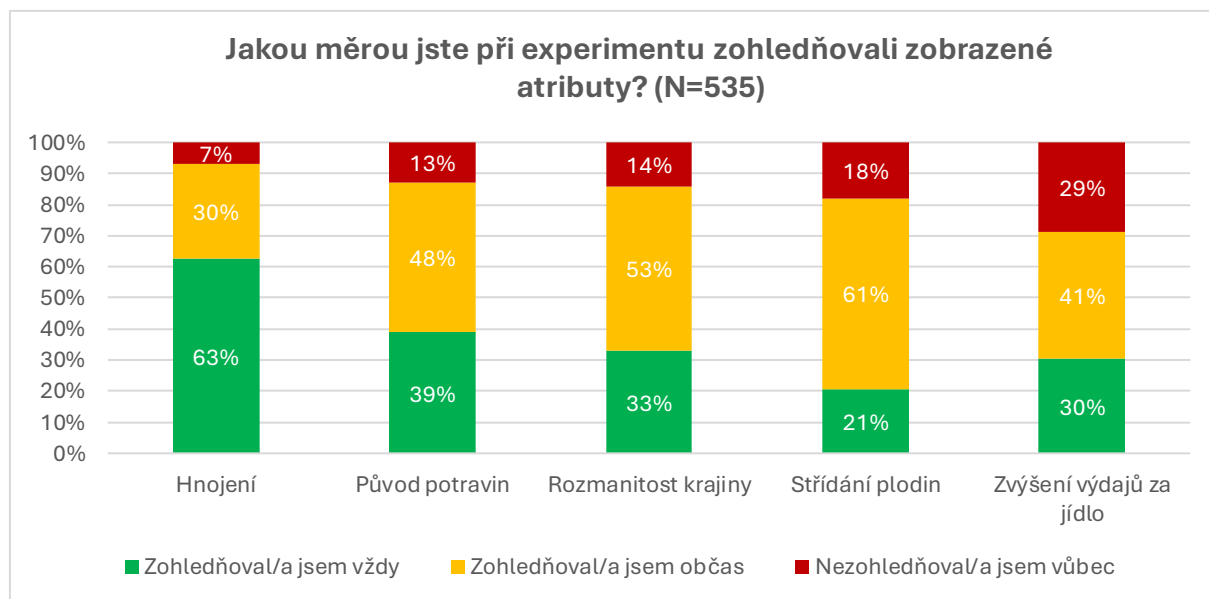
Úroveň atributu		100 000 a více	50 000 až 99 999	20 000 až 49 999	5 000 až 19 999	do 4999
<i>počet pozorování</i>		84	125	126	118	82
Optout		-2,214	-1,687	-6,012	-1,393	-1,558
8 plodin za 8 let		0,698	0,557	0,768	0,468	0,849
5 plodin za 8 let		0,235	0,139	0,337	0,153	0,341
Vysoká rozmanitost krajiny		1,797	1,512	1,310	1,212	1,305
Střední rozmanitost krajiny		1,187	0,976	0,765	0,699	1,070
Český původ		1,138	0,985	0,730	1,085	1,143
Lokální původ		1,228	1,009	0,583	0,838	1,120
Organické hnojení		1,945	2,293	1,957	1,861	1,864
Zvýšení cen potravin		-5,849	-6,210	-5,339	-6,610	-6,322
Směrodatná odchylka (SD)	Optout	2,110	2,853	-4,695	2,133	2,845
	8 plodin za 8 let	0,389	0,661	-0,061	0,017	0,199
	5 plodin za 8 let	-0,004	0,048	-0,069	0,076	-0,003
	Vysoká rozmanitost krajiny	0,171	0,475	0,435	0,345	0,257
	Střední rozmanitost krajiny	-0,004	0,091	0,137	-0,025	0,147
	Český původ	-0,370	0,006	-0,255	-0,582	0,002
	Lokální původ	0,406	-0,733	0,428	-0,450	0,481
	Organické hnojení	1,025	1,401	1,419	1,089	-0,634
	Zvýšení cen potravin	0,739	0,863	1,310	0,773	1,306

(statistická významnost: zelená $p < 0.05$, žlutá $0.05 < p < 0.1$ a červená $0.1 < p$)

c) Obecně nejvíce zohledňovaný atribut

Pro kontrolu odpovědí byli respondenti po experimentu požádáni, aby rozdělili všech pět atributů do tří skupin podle toho, jak moc dané atributy při rozhodování zohledňovali. Jak lze vidět na Obrázku 15, nejvíce respondentů zajímal **způsob hnojení**. 63 % respondentů dokonce uvedlo, že ho zohledňovalo pokaždé. Nejméně důležitým atributem bylo **zvýšení výdajů za potraviny**, které při rozhodování vůbec nezohlednilo téměř 30 % respondentů, což koresponduje s výsledky výběrového experimentu popsány v předchozí části.

Obrázek 15: Subjektivní míra zohledňování atributů při výběrovém experimentu

- **Způsob hnojení** zohledňovali nejvíce lidé, kteří se aktivně zapojují do ochrany životního prostředí a silněji věřící.
- **Původ potravin** zohledňovali nejvíce ženy, lidé pocházející z menších obcí a ti, kteří si pěstují vlastní ovoce a zeleninu.
- **Rozmanitost krajiny** zohledňovali nejvíce domácnosti s vyšším měsíčním příjmem, podnikatelé, samopěstitelé a lidé zapojují se do ochrany životního prostředí. Naopak pro důchodce to byl spíše nevýznamný atribut.
- **Střídání plodin** zohledňovali nejvíce lidé s dětmi v domácnosti a samopěstitelé.
- **Zvýšení výdajů za jídlo** zohledňovali nejvíce domácnosti s dětmi, s nižším měsíčním příjmem a s nižšími výdaji na potraviny, nevěřící lidé, studenti a lidé, co se nijak nezapojují do ochrany životního prostředí.

Po výběrovém experimentu byli respondenti dotázáni, **co by se muselo změnit**, aby nakupovali **více produktů ekologického zemědělství**. Nejčastěji lidé zmiňovali, že by k častějšímu nákupu produktů ekologického zemědělství vedla **nižší cena** a jejich **lepší dostupnost** v běžných obchodech či supermarketech. Dalšími opakovanými motivy byla potřeba **širší nabídky a sortimentu, větší povědomí, osvěta a marketing**, a také vyšší **důvěryhodnost** a certifikace těchto produktů. Někteří zdůrazňovali kvalitu a chuť, jiní zase požadovali větší podíl lokální produkce a politická opatření ve formě dotací či daňových úlev. Celkově je tedy hlavní bariérou cena a dostupnost, ale lidé by uvítali i více informací a záruk o původu a kvalitě. Podrobnější odpovědi jsou zobrazeny na Obrázku 16.

[illegible]

Mezi odpověďmi se objevovaly i víceslovné formulace **motivačních aspektů, problémů s biopotravinami** nebo dokonce **originálních návrhů řešení**, které by respondenta motivovaly k častějšímu nákupu bioproduktů:

„rozházené bio/lokální potraviny po supermarketu nejsou efektivní – velmi bych ocenila samostatný koutek/místnost v supermarketu s čerstvými lokálními farmářskými produkty, kde najdu vše na jednom místě – ušetří to čas“

„dostupnost všech kvalitních potravin pohromadě – farmářský obchod ve městě“

„všechny supermarkety dohájí, vrátit stánky“

„nemít bio věci oddělené od ostatních kvůli porovnání s normálními potravinami“

„viditelně označené regály v supermarketech“

„aby mi to víc cpali pod nos“

„ochutnávky obou druhů v obchodě – třeba biorajče vs nebio rajče“

„chci ukázky – vidět v praxi, jak se hospodaří na biofarmách, a naopak i ukázat, jak to vypadá na nebiofarmách“

„vidět na vlastní oči, jak se to pěstuje, mít k tomu vztah a podporovat malé podniky, né velké“

„potřebuju jistotu, že peníze, který dám navíc za bio, půjdou tomu farmáři, že zemědělec bude mít víc financí na svou šetrnou výrobu“

„poznání místních značek a farem – více reklam, psát o nich“

„pravdivé informace a dopady EZ – není jasný, jestli koupí pomáhám“

„kdybych věděl, že tím zachráním matičku zemi“

„transparentnost produkce plodin, transparentnost výrobců“

„větší jistota a záruka ekologičnosti – půda, země a zvířátka si zaslouží za více peněz lepší zacházení“

„chci státní záruku, že kupuju opravdu bio – pořádnou státní kontrolu, vzorky v obchodě, větší osvětu, odborné články a popularizaci v médiích, třeba i informace o působení biopotravin na tělo, lékařskou zprávu, ...“

„zprv by to chtělo administrativní politické opatření, co se týče dotací – vycházet vstříc nespokojeným zemědělcům, protože jim se likviduje půda; zadruhé je nutná podpora místních zemědělců (např. Vysočina je tradiční pěstitel brambor, ale dováží se z nového Zélandu, PROČ?); zatřetí se to všechno odráží v CENĚ, která by měla být nižší“

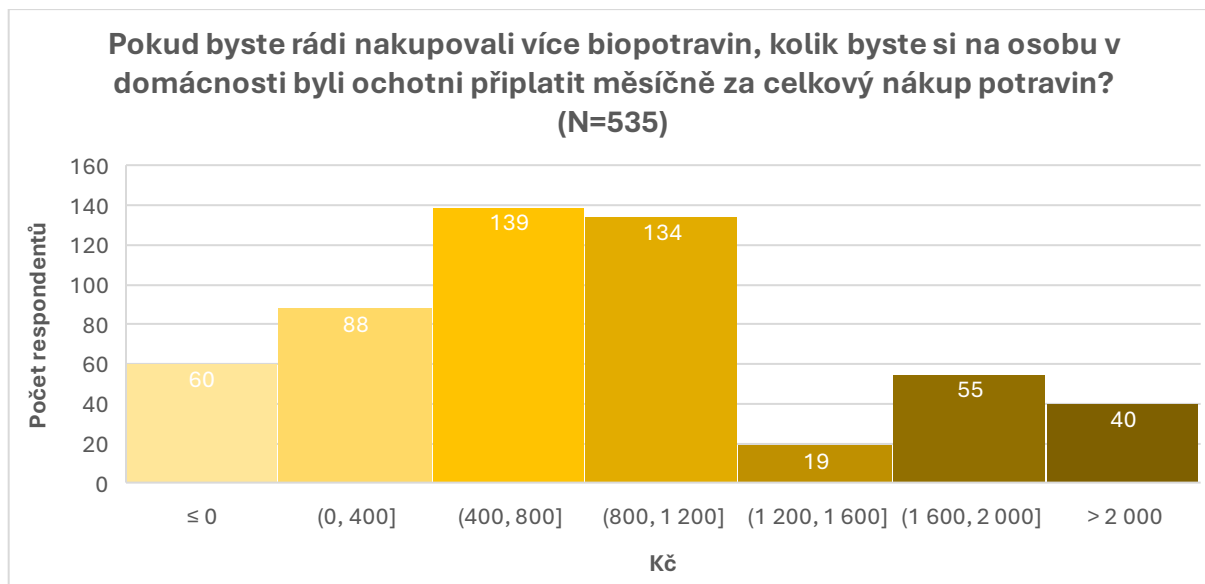
„zavést nižší nebo žádnou spotřební daň na biovýrobky -> snížení cenových rozdílů mezi bio a konvencí => vyšší spotřeba a cenová konkurence“

„méně konzumní společnost, která je přesměrovaná na lokální zemědělství“

„člověk by se měl změnit“

Respondenti byli následně dotázáni, **kolik by si na osobu v domácnosti byli ochotni připlatit měsíčně** za celkový nákup potravin, pokud by chtěli nakupovat více **biopotravin**. Pouze 11 % respondentů uvedlo, že by si nechtělo za biopotraviny připlatit nic. Průměrný měsíční příplatek činil **1 168 Kč**, medián 700 Kč a modus 1 000 Kč.

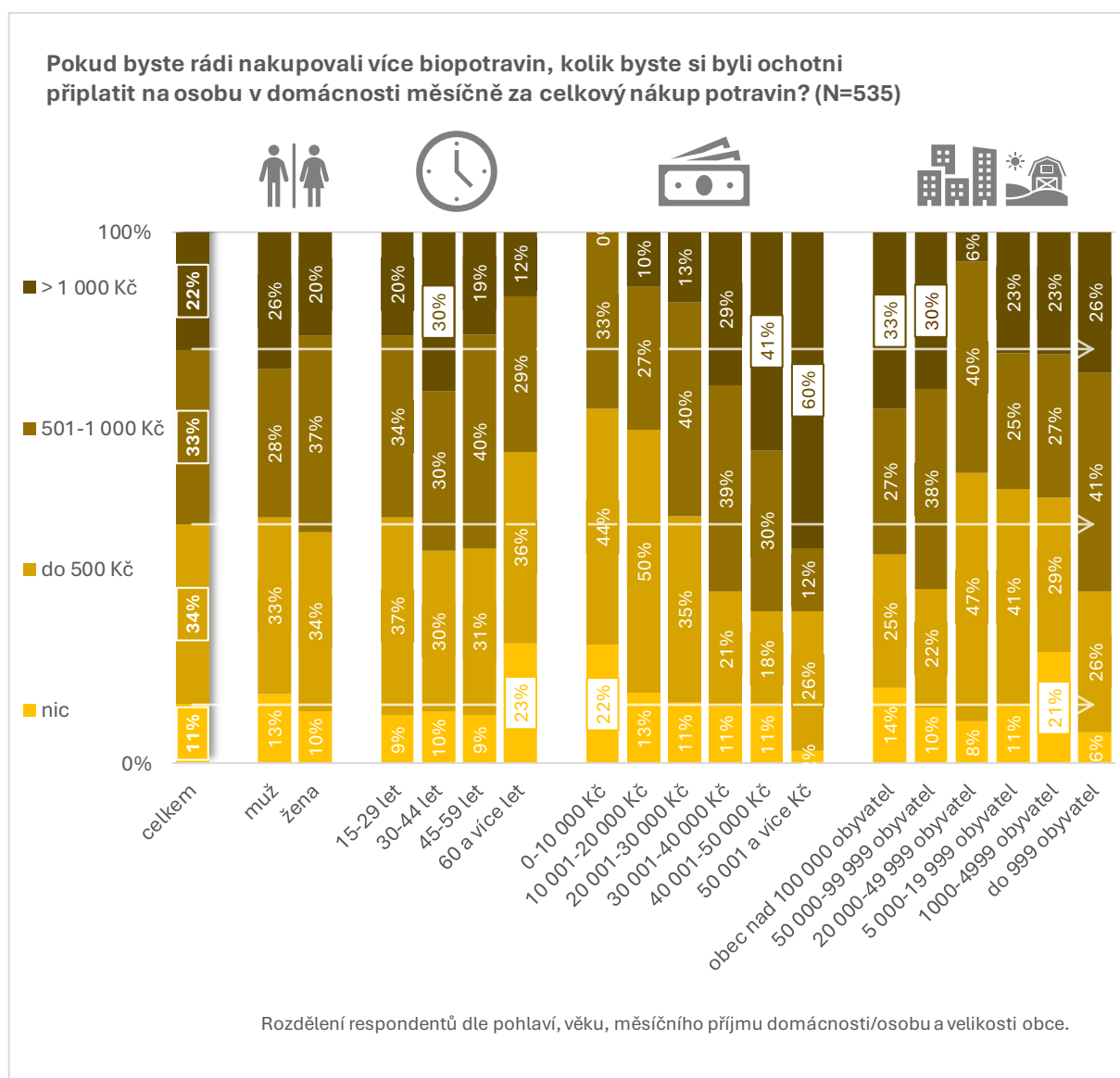
Obrázek 17: Ochota respondentů připlatit si za biopotraviny (měsíčně na osobu)

- **Vysoké příplatky** uváděli nejčastěji:
 - domácnosti s vyššími měsíčními příjmy
 - domácnosti s vyššími měsíčními výdaji na potraviny
 - podnikatelé nebo zaměstnanci na plný úvazek
 - lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí
 - lidé, kteří při nákupech zohledňují hlavně kvalitu potravin, nakupují ve specializovaných prodejnách a již pravidelně kupují biopotraviny
 - lidé, kteří znali rozdíl mezi konvenčním a ekologickým zemědělstvím
 - věřící
- Naopak **nulové nebo nižší příplatky** byly obvyklejší pro:
 - osoby v důchodu
 - domácnosti s více dětmi
 - lidi, kteří při nákupech zohledňují hlavně cenu, nakupují obvykle v supermarketu nebo hypermarketu a nejčastěji kupují konvenční potraviny
 - lidi, kteří zohledňovali při experimentu nejvíce atribut zvýšení výdajů

Vztah mezi částkou, kterou jsou si respondenti ochotni připlatit za biopotraviny, a mezi sociodemografickými charakteristikami jako je věk, pohlaví, velikost obce a příjem domácnosti, je vidět na Obrázku 18. Pohlaví nemá na připlácení téměř vliv. Dle věku jsou největší příplatky typické pro osoby ve věku **30-44 let**. Podíl těch, kteří by nebyli ochotni připlatit nic, je patrně vyšší mezi staršími lidmi a u domácností s nižším příjmem, přičemž ochota připlácet výrazně roste se **zvyšujícím se příjmem domácnosti**. Velikost obce také hraje určitou roli – obyvatelé **největších měst** častěji uvádějí vyšší ochotu připlácet, zatímco v obcích od 1 000 do 4 999 obyvatel je výrazná neochota připlácet. Nejdrobnější vesnice mají naopak nejmenší sklon k neochotě si za biopotraviny připlácet.

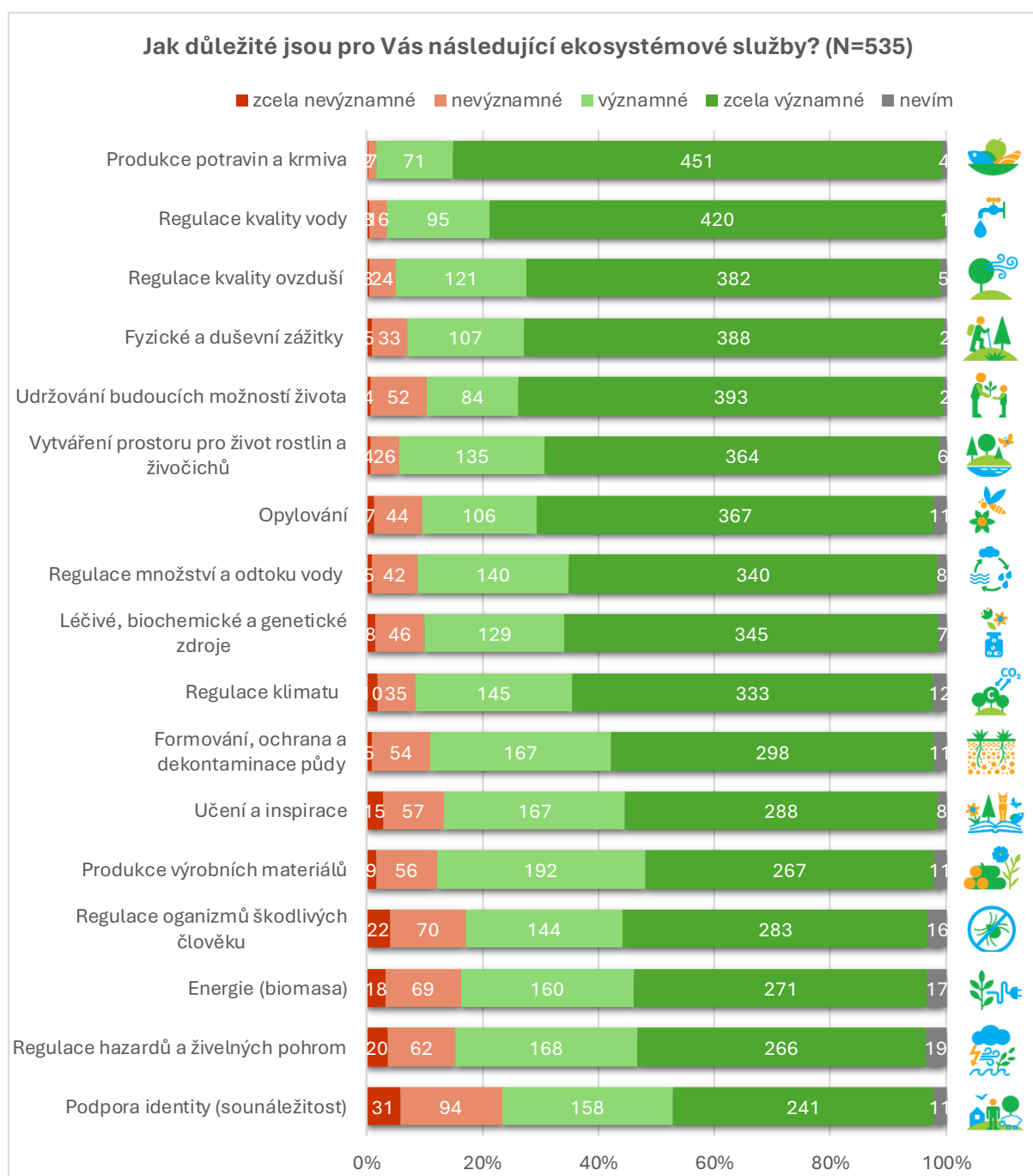
Obrázek 18: Ochota připlatit si za biopotraviny dle vybraných charakteristik respondentů

8. Hodnocení ekosystémových služeb respondenty

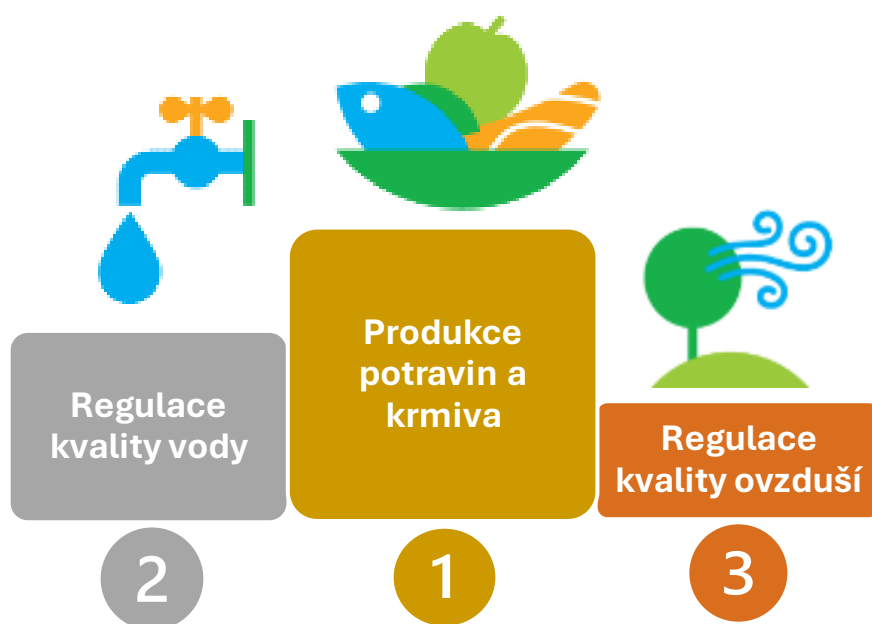
K závěru dotazníku byl respondentům představen pojem **ekosystémové služby** – přínosy, které zdravá příroda a ekosystémy lidem poskytují, a které přímo i nepřímo ovlivňují kvalitu jejich života. Respondenti měli nejprve za úkol ohodnotit všech 17 popsanych a graficky zobrazených ekosystémových přínosů dle důležitosti pro ně samotné a pro jejich život. Přínosy hodnotili na škále 1 (zcela nevýznamné) až 4 (zcela významné). Všechny ekosystémové služby byly respondenty vnímány pozitivně, přičemž dle průměru byla nejdůležitějším přínosem **produkce potravin a krmiv**, a nejméně důležitá byla **podpora identit a sounáležitost s přírodou** (kulturní, duchovní, náboženské prožitky).

Obrázek 19: Důležitost vybraných ekosystémových služeb pro život respondentů

Následně měli respondenti za úkol vybrat z uvedených 17 ekosystémových služeb právě **tři** pro ně osobně nejdůležitější pro kvalitu jejich života. Na prvním místě se umístila **produkce potravin a krmiva**, kterou do top tří vybralo 64 % respondentů. Druhé místo obsadila **regulace kvality vody** (33 % respondentů) a na třetí příčce se umístila **regulace kvality ovzduší** (27 % respondentů). Tyto výsledky se shodují i s vyhodnocením škálového hodnocení ekosystémových služeb v předchozí otázce. Do nejdůležitějších šesti přínosů se dostaly ještě fyzické a duševní zážitky, léčivé zdroje a udržování budoucích možností, které vybrala přibližně jedna pětina respondentů.

Obrázek 20: Tři nejdůležitější ekosystémové služby pro kvalitu života respondentů

- **Produkcí potravin a krmiva** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - studenti a mladší lidé.
 - Naopak důchodci a lidé, kteří si jsou ochotni připlatit více za biopotraviny, tento přínos vybírali méně často.
- **Produkcí materiálů** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - muži, studenti a mladší lidé.
 - Naopak zaměstnanci na plný úvazek tento přínos vybírali méně často.
- **Výrobu energie (např. z biomasy)** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - muži a lidé, kteří bydlí v rodinném domě.
- **Léčivé, biochem. a genetické zdroje** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - ženy, vzdělanější lidé z menších obcí, samopěstitelé a domácnosti s dětmi
 - Naopak věřící lidé tento přínos vybírali méně často.
- **Regulaci kvality ovzduší** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - ženy a lidé v důchodu.

- **Regulaci klimatu** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - lidé s vyšším dosaženým vzděláním, zaměstnanci na plný úvazek, domácnosti s vyšším příjmem a lidé, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí.
- **Regulaci množství a odtoku vody** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - starší lidé s vyšším dosaženým vzděláním, kteří se zapojují do ochrany životního prostředí.
 - Naopak studenti tento přínos vybírali méně často.
- **Regulaci kvality vody** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - ženy, důchodci a lidé, kteří kupují biopotraviny.
- **Formování a ochranu půdy** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - starší lidé a ti, kteří si pěstují vlastní ovoce a zeleninu.
- **Opylování** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - lidé s nižším dosaženým vzděláním, samopěstitelé a věřící lidé.
- **Vytváření a udržování habitatů** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - lidé s vyšším dosaženým vzděláním a mladší lidé.
 - Naopak důchodci tento přínos vybírali méně často.
- **Regulaci hazardů živelných pohrom** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - spíše starší lidé, kteří si byli ochotni připlatit více za biopotraviny.
 - Naopak věřící tento přínos vybírali méně často.
- **Regulaci škodlivých organismů** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - domácnosti s dětmi a s nižšími příjmy.
 - Naopak věřící a lidé, co se zapojují do ochrany životního prostředí, tento přínos vybírali méně často.
- **Učení a inspiraci** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - muži, starší lidé a lidé v důchodu.
 - Naopak lidé s vyšším dosaženým vzděláním, na mateřské dovolené, s dětmi v domácnosti a lidé, kteří si jsou ochotni připlatit více za biopotraviny, tento přínos vybírali méně často.
- **Fyzické a duševní zážitky** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - lidé z větších obcí a podnikatelé.
 - Naopak důchodci tento přínos vybírali méně často.
- **Podporu identity** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - starší lidé a věřící.
- **Udržování budoucích možností** považovali za nejdůležitější přínos častěji:
 - věřící, zaměstnanci na plný úvazek a lidé, kteří si jsou ochotni připlatit více za biopotraviny.
 - Naopak studenti a lidé na mateřské dovolené tento přínos vybírali méně často.